

Megalakult a Népművészeti Baráti Kör

Hosszú ideje tartó és alapos előkészítő munka után, 1981. május 25-én tartotta alakuló ülését a *Népművészeti Baráti Kör*, amely a Hazafias Népfront XIV. kerületi Bizottságának keretén belül kezdi meg működését. Az ülést *Dr. Lukács Lajos*, a kerületi népfőntörzsi elnöke nyitotta meg, majd *dr. Harangozó József* ismertette a Baráti Kör célkitűzéseit, feladatát, szervezetét. „Célünk – mondotta – népi kultúránk hagyományának megőrzése, terjesztése és társadalmi életünk alkotórészévé tétele. Meggyőződésünk, hogy népi kultúránk ápolásával, társadalmi összefogás útján történő támogatásával, olyan kulturális célokra valószínűsíthetünk meg, amelyek fennálló társadalmi és politikai rendünk célkitűzéseinek is megfelelnek.” Hangsúlyozta továbbá, hogy a Baráti Kör nem a népművészettel foglalkozó intézmények versenyvárosa kíván lenni és nem akar a feladataiba avatkozni, hanem olyan társadalmi légkört kíván teremteni, amely az ő munkájukat is eredményesebbé teszi.

Ezt követően *Földvári Bélának*, a HNF XIV. kerületi Bizottsága titkárnak előterjesztésére az alakulóülés elfogadta a Kör alapszabály-tervezetét, és megválasztotta az elnökséget, amelynek vezetője *Fasang Árpád* zeneszerző lett. Az alapszabály értelmében a Népművészeti Baráti Kör tagja lehet minden nagykorú magyar állampolgár, aki a belépőnyilatkozatot aláírja és a tagdíjat befizeti. (Bővebb felvilágosítás: 1146 Budapest, Thököly út 73. Telefon: 837-936.)

A Népművészeti Baráti Kör megalakulása nyilvánvalóan szerves része annak az óriási érdeklődésnek, amely az elmúlt egy-másfél évtized során a népművészet, a néphagyomány iránt – elsősorban ifjúságunk körében – megnyilvánult, és egyre nagyobb méreteket ölt. Ez a folyamat, amelyet kezdetben sokan hajlamosak voltak muló divatjelenségnek tartani, egyre mélyebb gyökereket eresz társadalmunkban, s a formai elemekkel szemben fokozatosan és egyre szélesebb körben a tartalmi jegyek kerülnek előtérbe. A tancok és az énekek megtanulása, a himnuszok, a szöttek, a köcsögök és a faragások megszerzése, a népi bútorok elkészítése után következett a tárgyak funkciójának, nevének, készítésének megismerése, hogy aztán ezeken az ismereteken keresztül az érdeklődők eljussanak a történelem által szertesztett népcsoportjaink, majd pedig egész népünk múltjának mives- és ünnepnapjainak, munkájának és művészetének teljes áttekintéséig, átéléséig, a hazához való kötődés magasabb rendű formáihoz.

Ezt a folyamatot kívánja elősegíteni, formába önteni ez a Baráti Kör. Szellemi környezetvédelmünk nemes feladatában kíván tehát részt vállalni. Reméljük: mind nagyobb sikerrel!

Halász Péter

A pápai diákok tisztelgése Petőfi tanára előtt

1981. március 20-án, *Tarczy Lajos* halálának 100 éves évfordulóján a pápai Türr István Gimnázium – honismereti szakkörének harminc tanulója az Alsóvárosi temetőben megkoszorúzta a híres pedagógus sírját és a szülőház falán lévő emléktáblát a Jókai utcában. Utána emlékülés következett, melynek anyagát – irányítással – a szakkör tagjai gyűjtötték a pápai főiskolai könyvtárban. Ezekből a kéziratokból, *Tarczy*-dokumentumból gimnazistáim megtudták, hogy a neves pedagógus, tudós a reformkor egyik legkiválóbb tanára volt. Pápát a XIX. század első felében főként ő és tanártársa *Bocsor István* híres történelmi és pedagógiai munkássága alapján szokták a Dunántúl Athénjének nevezni. Az 1842-es tanévben *Tarczy Lajos* volt a pápai Képzőtársaság tanárelnöke, *Petőfi Sándor*, *Jókai Mór*, *Orlai Petrich Soma* jellemének, világnézetének nagyhatalmú formálója. A diákok megtalálták a főiskola könyvtárában *Tarczy Lajos* fényképét, kéziratait és a pápai főiskolai tanársága 50. évfordulóján készült újságcikket, melyből kiderül, hogy bár a kiváló tudóst, a neves filozófust és természettudóst a Csallóköz adta a magyar szellemi életnek, jogosan pápának tekinthetjük, hiszen öt évtizeden keresztül Pápan tanított.

Halálának 100. évfordulóján elhoztuk sírjára az emlékezés virágait, tisztelegve génusza előtt, akiről nagy költőnk, *Petőfi* annak idején ezt írta: „A derék *Tarczy*, kinek mindent köszönhetek.”

A Himnusz és a Szózat hangjainak felcsendülő dallama, az emlékbeszéd az ifjúság 30 szeréről, a babérgosorú nemzeti színű szalaggal, a réz tanuló átélt élménye méltó volt az évfordulóhoz.

Dr. Tungli Gyula

Földesi Helytörténeti Napok

Az alig fél évvel előbb elkészült Általános Művelődési Központ adott otthont az I. Földesi Helytörténeti Napok (1981. február 3–16.) rendezvényeinek, amelynek keretében előadás, irodalmi kiállítás és a helytörténet művelőivel való közvetlen találkozó várta az érdeklődőket. Ez az általános iskolát, könyvtart és művelődési házat magában foglaló újfajta kísérleti intézmény kitűnő lehetőséget teremthet a tanulóktól az öregektől minden korosztály számára a kulturális rendezvényekbe való bekapcsolódásra. Ha sikerül megfelelő légkört teremteni, az iskolából kikerült diákok egy részének természetes igénye lesz továbbra is, hogy szabad idejében felkeresse.

A szülőföld iránti érdeklődés már nem mai keletű Földesen. Háromszáz évre (1678) néz vissza *Rápóti Pap Mihály* református lelkész naplójában lejegyzett földesi események kelte. A

naplót a múlt században kiadták, de a maga korában Rápóti nem mozgósított a történeti események tudatosítására. Munkájának eredménye a későbbi korok számára vált hasznosíthatóvá, éppúgy mint *Balásháznak* több könyvben szunnyadó helytörténeti feljegyzései¹.

Csaknem száz éve – az 1880-as évek második felében – *Eröss Lajos* akkori református lelkész tudományos igényű érdeklődése mozgósította a község lakosságát. Töredékes dolgozatában a helyben talált adatok időrendi összeállítása és a község privilégiális ládájában levő vezetes oklevelek ismertetése szerepelt. Kár, hogy a községből elkerülve, akadémiai tanárként, majd püspökként nem volt ideje munkája bevezetésére. Ötven év telt el míg az 1930-as években *Herpay Gábor*, Hajdú megye főlevéltárosa érdeklődését újból felkeltették a kismemesi falu iratai és több előadást tartott Földesen.

Az Általános Művelődési Központ és a HNF Földesi Honismereti Bizottsága az eddigiek ismeretében elérkezettnek látta az időt egy időszakonként vissza-visszatérő rendezvénysorozat indítására, így született meg az *I. Földesi Helytörténeti Napok* gondolata. Mottójával a rendezésből országnrészt vállalt *Péter Imre*, *Szabó Pál* Szülőföldem Biharország című könyvének egy szép gondolatát választotta: „... múltja nélkül lehetetlen megérteni egy tájnak, falunak, népnek jelenét.”

Dr. Dankó Imre a Hajdú-Bihar megyei múzeumok igazgatójának előadásával indult a Helytörténeti Napok eseménysorozata, a földesi születésű *Zoltai Lajos*nak, a debreceni múzeum első igazgatójának életét és munkásságát ismertette.

A helytörténeti napok keretében a Honismereti Bizottság ülésére már a következő program előkészítésének a jegyében került sor. A község mennyiségileg is óriási irodalmi és történeti publikációból hatszáz kötetet rendeztek el.

A Földes irodalomtörténeti öröksege című, e sorok írójának gyűjteményéből rendezett kiállítást *Péter Imre* nyitotta meg, majd ismertette a kétszáz főt meghaladó hallgatóság előtt a földesi irodalmi emlékeket. Az ezt követő, földesi Új Tükör Klub szervezte beszélgetésen hetvenöten jelentek meg. A jelenlevők között kiosztották a Honismeretben megjelent, *Balásházy János* munkássága c. írás különnymatát.

A naponta 8–18 óráig nyitva tartó kiállítás a helyi felső tagozatos általános iskolásokon túl is sok érdeklődőt vonzott, több jegyzetelő látogató örökítette meg maradandóan az élményeit. Az érdeklődésre való tekintettel a rendező szervek a kiállítás nyitva tartását meghosszabbították.

Karacs Zsigmond.

Püspökladány és környéke „tanító urát, Marci bácsiját” 1980. november 13-án kísérte utolsó útjára családja, rokonsága, barátai, tisztelői. A rendkívüli időjárás ellenére felejthetetlen emlék marad, ahogyan elbúcsúztak tőle szál szegfűvel a kezükben kisdobos, úttörő tanítványai.

Ki volt *Dorogi Márton*? Szerepi (Bihar megye) tanító gyermeke, aki 5 éves korában – az első világháborúban – vesztette el édesapját. 15 éves koráig a Kecskeméti Árvaházban nevelkedett, ahonnan 5 társával a debreceni Református Tanítóképzőbe került. Mindnyájan tanítók lettek és életre szóló barátságot kötöttek. 1932-ben Püspökladány legszegényebb telepének tanítója lett. Püspökladányban élt és ott tanított, nevelt, szervezte a közművelődést haláláig. 1958 óta, mint szakfelügyelő bőven osztogatta pedagógiai és közismereti tapasztalatait, nemcsak Püspökladányban, hanem környékén, megyeszerte is.

A szülői ház környezetéből hozott népszerepet debreceni tanárai korán felismerték, s iránnyításukkal a Tisza–Bodrog–Szamos menti gyűjtőtűtjain szerzett adatai alapján készített dolgozataival bebizonyította, hogy megtanulta a pusztuló népművelési emlékeinek gyűjtését és tolmácsolását. *Györffy István*nal ugyan személyesen nem ismerkedhetett meg, de munkáiból bőven gyarapította ismereteit. Korán barátságot kötött *Szűcs Sándor*nal, és ezt a kapcsolatot haláláig hűségesen ápolta. A népetel jelenségeiből minden érdekelte, de az alakuló, formálódó családi életek emlékei mellett gondosan őrködött a nép közéleti, politikai és társadalmi törekvései fölött is. Kereste, kutatta, segítette a nehéz helyzetbe jutott népréteg felemelkedési lehetőségeit. Ladányban is! Amikor egy kicsit lecsillapodtak az érzelmek 1947-ben az *Illyés Gyula* szerkesztette *Válasz* című folyóirat azt szerette volna megtudni, hogy hol, hogyan történt a földosztás. Ennek felderítésére országos pályázatot hirdettek, amelynek első díját Dorogi Márton: A püspökladányi földosztás című munkája nyerte, s amelyet a *Válasz* 1948. évfolyam 51–79. lapjain közzé is tettek.

Őnálló életének kezdete, családalapítása lekötötte ideje nagy részét. A gyűjtésről azonban a legnehezebb körülmények között sem feledkezett meg, gyalog, kerékpáron járta a közelebbi és távolabbi vidéket. Alig akadt olyan korabeli nagykun-sági-, hajdúsági-, bihari-, békési paraszt- és pásztortember, akit nem faggatott volna népünk egykori bőrruházatáról: a sipkáról, a bundáról, a ködmönről, a dohányzacskóról, a bocskorról stb. Nem feledkezett meg a bőr, a hús, a háj és fagy-

¹ Bővebben lásd *Karacs Zsigmond*: Balásházy János munkássága. Honismeret, 1978. 1. szám